

4. Павлюк Т. П. Семантична структура порівняльного звороту в поетичному тексті. *Лінгвістика: збірник наукових праць*. Луганськ, 2009. №1. С. 146-152.

Новохатько Аліна

студентка Криворізького державного педагогічного університету. Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та зарубіжної літератур Журба Світлана

ДУАЛІЗ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ПЕРСОНАЖІВ У РОМАНІ «НЕВЕЛИЧКА ДРАМА» В. ПІДМОГИЛЬНОГО

Для українського модернізму як основного літературного напрямку ХХ ст. боротьба за людину була однією з визначальних рис. Проза В. Підмогильного перейнята тривогою за людину, яка не виступає виразником соціальних негараздів, а є результатом конкретно-історичного буття і самодостатнім об'єктом авторського вивчення, розкриттям психологічних чинників. Дослідники звернули увагу на те, що в психіці людини можуть співіснувати амбівалентні думки щодо одного і того ж явища, предмета тощо. Ці розбіжності врешті призводять до утворення в людській свідомості Іншого, що «знаходиться» там не постійно, а з'являється в момент психічного супротиву, суперечності самому собі чи дійсності. Так, в літературній думці існує кілька спроб теоретично осмислити феномен психічного двійництва.

Творчість В. Підмогильного, а саме її екзистенційну проблематику, психологізм образів досліджували в своїх працях Ю. Бойко, О. Галета, С. Луцій, В. Мельник, Р. Мовчан, Н. Монахова, С. Павличко, І. Скляр, М. Тарнавський, В. Шевчук, Ю. Шерех та інші. Проте питання двоїстої природи буття персонажів роману «Невеличка драма» потребує ґрунтового дослідження, що й визначає **актуальність роботи**.

Роман «Невеличка драма» репрезентує модель побудови психічного

роздвоєння, детерміновану внутрішніми конфліктами індивіда, розщепленням особистості, протистоянням ego та alter ego. Якщо у «Місті» з'являється двійник на рівні підсвідомості, то в «Невеличкій драмі» дуалізм світосприйняття та світобачення твориться за допомогою бінарного протиставлення персонажів.

Марта Висоцька, головна героїня роману «Невеличка драма», приїхавши в місто, намагається зберегти свою романтичну натуру. Її «зіткнення» з міським життям проєктуються через особисте почуття «найтоншого пізнання людини і найвразливішого розчарування» [2, с. 243]. Розчарування в коханні приносить дівчині розпач й знецінення власного життя. Вона створює образ чоловіка своєї мрії: *«Я хочу так, як у романі! – виголошувала Марта. – З якихось порізаних уривків, <...> вона пристрасно зшивала прудкою голкою бажаний образ <...> ніби явно снячи, ліпила дівчина чоловічу постать, відчувала її близьку присутність і невимовлені слова»* [3, с. 23-24], не приймаючи до уваги реальних людей, відкидаючи їхню увагу, почуття, розчаровуючи їх своєю поведінкою. Така безкомпромісність героїні приводить до того, що вона стає нікому не потрібною зі своїм романтичним мрійництвом.

«Романтична мрія дає можливість дівчині захопитися професором Славенком» [1, с. 228] і, закоханий у Марту біохімік, впадає у «шалений екстаз», відчуваючи насолоду жадання від однієї думки про неї. Задаючи собі питання: *«Чому саме вона?»*, адже, Марта – звичайна дівчина, *«яких сотні здибаєш удень на вулицях, яких сотні розкидано по безлічі установ на дрібних непомітних посадах»* [3, с. 75], приходять до думки, що вони різні. Самолюбство чоловіка скривджене, адже він – «людина з науки» захопився *«пересічною на розум, пересічною на вроду, звичайною дівчиною, що аж нічим істотним не відрізняється від тисячі інших»* [3, с. 75]. В. Підмогильний прагне передати той емоційний біль, який зненацька, нахабно, без попередження опанував Славенком, тим самим вказавши на появу двійника: один закоханий в дівчину, Інший (alter ego) – зневажає себе через змарнований час та пережиті

емоції. Цілком очевидно, що професор Славенко – повна протилежність Марті. І не лише в емоційному сприйнятті світу, де він поруч з нею відчувається школярем. На думку М. Тарнавського, «Марта і Юрій – це ірраціональність і раціональність, інстинкт і розум, почуття й інтелект, мистецтво і наука, спонтанність і планування, мова серця і мова розуму» [4, с. 177].

У «Невеличкій драмі» передано роздвоєні світоглядні позиції персонажів у всіх можливих виявах. Наприклад, прагматична Ірен Маркевич, яка проявляє свої найкращі якості, щоб вийти вдало заміж, говорить українською, свідомо спекулюючи мовним питанням. Саме мова є однією з причин інтересу Славенка до Ірен. Як зазначає І. Скляр, мова в творі «належить до тих мотивів, сукупність яких складає тематичну структуру роману: в межах цієї структури мотив мови працює на двох різних рівнях: як головний елемент національної ідентичності і як засіб спілкування» [4]. Марта, слухаючи лекції Славенка, зовсім не розуміє їх, оскільки мовний потік наповнений спеціальними термінами, які дівчина не може досягнути. Отже, мова виступає повновартісним засобом світотворення персонажами роману власних думок, сподівань, надій.

Дмитро Стайничий живе за спланованим графіком, є «механічним» виразником нового життя, бо цього вимагає радянське суспільство. Кооператор Іваничук прагне показати себе цілком порядною людиною, хоча в мріях прагне звабити Марту, збездіяти її, що вказує на амбівалентність почуттів персонажа. Непорушний порядок сімейства Маркевичів є презентабельним лише для публіки, насправді родина лицемірить, показуючи свою справжню сутність.

У романі «Невеличка драма» дуалізм світосприйняття та світобачення твориться за допомогою бінарного протиставлення персонажів, їх почуттів, думок, мови.

Список використаної літератури

1. Журба С. Буття людини як антропологічна модель екзистенційного інтертексту в українському інтелектуальному романі 20-х років ХХ століття.

Studia Methodologica. Тернопіль : ТНПУ, 2008. Вип. 25: Антропологія літератури: комунікація, мова, тілесність. С. 224–229.

2. Мельник В. О. Суворий аналітик доби: Валер'ян Підмогильний в ідейно-естетичному контексті української прози першої половини ХХ ст. Київ, 1994. 319 с.

3. Підмогильний В. П. Невеличка драма: Роман, повісті. Дніпропетровськ : Промінь, 1990. 326 с.

4. Скляр І. О. Художні прийоми психоаналітичного методу зображення персонажів у «Невеличкій драмі» В. Підмогильного. URL: http://nauka.hnpu.edu.ua/sites/default/files/fahovi%20vudannia/2010/Literaturoznavstvo_naukovi_zapusku_60_1/15/html.

5. Тарнавський М. Між розумом та ірраціональністю: Проза Валер'яна Підмогильного. Київ : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 232 с.

Решетніков Дмитро

студент факультету української філології Криворізького державного педагогічного університету

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ МОДЕЛІ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ ДЛЯ КОНСТАТАЦІЇ ДІЇ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Т. АНТИПОВИЧА «ПОМИРАНА»)

Синтаксична організація речення зумовлена його семантичною організацією. Змістове наповнення визначає позицію слів у реченні, їхню форму, внутрішні зв'язки між одне одним тощо. Оскільки «у свідомості кожного мовця зберігається невелика кількість абстрактних моделей, за якими можна побудувати необмежену кількість конкретних мовленнєвих утворень» [2, с. 248], актуальним вважаємо їхнє виявлення та атрибуцію. Як зазначає О. Мельничук, дослідження структури речення «має на меті виявлення конкретного характеру взаємозв'язку мови і мислення» [4, с. 4]. Воно дозволить визначити національні особливості мови, процес породження речень та інвентаризувати одиниці синтаксису, тому вивчення семантико-синтаксичної